

Asia: VN/19873/2023

Lausuntopyyntö syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen; työryhmän mietintö

Nykytila

Mitä huomioita teillä on nykytilaa koskien?

Poliisiammattikorkeakoulu on asiasta samaa mieltä. Voimassa oleva lainsäädäntö ei ole toimiva ja sen soveltaminen on jäänyt varsin vähäiselle käytölle.

Keskeiset ehdotukset

Velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan voimassa olevaan esitutkintalakiin on jo nyt kirjattu selkeästi poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyövelvoite, jota on vielä täsmennetty Syyttäjälaitoksen ja Poliisihallituksen molempien omaan hallinnonalaan antamilla ohjeistuksilla. Poliisin ja syyttäjän toimivaltasäännösten tarkentaminen (lainsäädännön täsmentäminen) helpottaa rikosprosessia poliisin ja syyttäjän osalta.

Ilmoitukset asianosaisten oikeuksista

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan asianosaisille tulee ilmoittaa keskeisistä heidän oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä asioista. Mietinnössä esitetty asia on tällainen. Todettakoon kuitenkin, että yksittäisen ilmoitusasian lisääminen esimerkiksi asianosaisten (rikoksesta epäilty/asianomistaja) kuulustelulomakkeelle ei yksinään riitä, vaan asianosaisten pitäisi vielä ymmärtää, mitä kyseisellä asialla tarkoitetaan. Sama haaste liittyy moneen muuhunkin kuulustelussa ilmoitettavaan asiaan. Esimerkiksi itsekriminointisuoja ilmoittamisessa epäillylle kerrotaan, että hänellä on oikeus olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään. Samalla epäillylle kerrotaan, että hänellä on myös oikeus olla vastaamatta poliisin kyseistä rikosta koskeviin kysymyksiin. Samassa yhteydessä epäillylle kerrotaan myös, että hänellä on halutessaan oikeus puhua ja vastata poliisin kysymyksiin, jotka koskevat väitettyä rikosta. Epäillyn kertomia tietoja voidaan käyttää oikeudenkäynnissä näyttönä epäiltyä vastaan. Tietojen kertominen saattaa olla myös epäillyn etujen mukaista. Lisäksi epäillylle kerrotaan avustajan hyödyntämisestä tämän päättäessä asiasta. Epäillyn halutessa selvittää tai myötävaikuttaa asian selvittämistä tälle olisi hyvä tuoda samalla esille syyteneuvottelun mahdollisuus.

Esitutkintalain 1 luvun 2 §:ssä (805/20211) on kirjattu, mitä esitutkinnassa selvitetään. Esitutkinnan tarkoituksena on siis selvittää ns. aineellinen totuus. Esitutkintalaki velvoittaa itsessään ilmoittamaan kuulustelun yhteydessä useasta erilaisesta asiasta. Ilmoitusvelvollisuuteen liittyy myös useamman muunkin lain nojalla liittyviä asioita. Epäilylle ilmoitettavia asioita on pitkälle toistakymmentä ja asianomistajan osalta vielä enemmän. Ottaen huomioon esitutkinnan tarkoitus yksittäisen kansalaisen sekä myös poliisin kannalta olisi hyvä, että keskeisiin prosessikysymyksiin liittyviä ilmoitusvelvollisuuksia ja niiden ajankohtaa arvioitaisiin uudelleen. Esitutkinnan alkuvaiheen ilmoitustiedoilla on toisinaan varsin vaikea arvioida lopputulosta.

Syyteneuvottelun kohteena olevat rikokset

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan on ensinnäkin hyvä, että syyteneuvottelun soveltamisalaa laajennetaan mm. huumausaine- ja ryöstörikoksiin. Työryhmän toimeksianto sisältää syyteneuvottelun soveltamisalarajauksen, jonka mukaan syyteneuvottelun kohteena eivät voi olla rikoslain (39/1889) 20 luvun 1, 3–5, 9, 14, 16 ja 18 §:ssä tai 21 luvun 4, 5, 6 a ja 7–15 §:ssä tarkoitetut rikokset. Asialle esitetyt perustelut ovat varsin kattavat. Toisaalta henkeen ja terveyteen liittyvissä rikoksissa saattaisi olla uhrin (asianomistaja) toipumisen kannalta parempi, ettei hänen tarvitsisi kohdata rikoksesta epäiltyä rikosprossin myöhemmässä vaiheessa enää ollenkaan. Mietinnössä asioita perustellaan pääasiassa prosessiekonomisilla seikoilla. Syyteneuvottelun soveltamisen kannalta olisi ehkä ollut tarkoituksenmukaisempaa jättää tällaiset rajaukset pois. Soveltaminen voisi tapahtua rikoslajineutraalisti tapauskohtaisella harkinnalla, johon työryhmäesityksessä poliisi ja syyttäjät joka tapauksessa velvoitetaan.

Yhteisösakosta neuvottelu

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa.

Liiketoimintakiellosta neuvottelu

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa.

Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa. Pääsääntöisesti aiheutettua vahinkoa arvioidaan asianomistajan näkökulmasta ja saatua rikoshyötyä epäillyn näkökulmasta. Aiheutetun vahingon arvioiminen ei välttämättä ole aina helppoa. Syyteneuvottelun sujuvoittamiseksi on hyvä, ettei rikoslain 10 luvun säännökset muodosta jatkossa estettä.

Syyteneuvottelu muutoksenhakuasteessa

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa.

Seuraamuskannanottojen informatiivisuus

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa.

Tunnustamisoikeudenkäynnin määräaika

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa.

Esitutkintalain mukainen tunnustamismenettely

Poliisiammattikorkeakoulu kannattaa mietinnössä esitettyä asiaa.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen tulee ainakin alkuvaiheessa lisäämään hieman tutkijoiden, tutkinnanjohtajien ja syyttäjien sekä ainakin oikeudenkäyntiavustajien sekä kärjätuomareiden työmäärää. Muodostuva oikeuskäytäntö määrittelee varsin pitkälti syyteneuvottelun käytön määrää. Jos uudistuksella saavutetaan kaikkia osapuolia hyödyttäviä vaikutuksia, niin käyttöala tulee lisääntymään ja prosessiekonomisia säästöjä saavutetaan siinä vaiheessa, kun soveltaminen tulee kaikille tutuksi. Uusien toimivaltasäännösten kouluttaminen vaatii resursseja kaikilta viranomaisilta. Poliisin ja syyttäjän osalta resurssitarve on suurin.

Millaisia viranomaisvaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan prosessiekonomia hyödyttää kaikkia viranomaisia edellyttäen, että syyteneuvottelua osataan soveltaa. Poliisin tutkintokoulutukseen (AMK-tutkinto ja ylempi AMK-tutkinto) sekä Alipääallystön erikoistumisopintoihin uusien toimivaltasäännösten sisällyttäminen on osa normaalia opetus- ja toteutussisältöjen päivitystä. Tutkijan / tutkinnanjohtajan virassa olevien poliisimiesten osalta asia edellyttää erillisen täydennyskoulutuksen sisällön suunnittelua ja toteutusta. Varsinainen koulutustapahtuma on mahdollista toteuttaa joko työryhmämietinnössä esitetyllä tavalla tai muulla tavoin hyödyntäen verkkokoulutuksen tuomia mahdollisuuksia. Poliisille ja syyttäjille olisi tarkoituksenmukaista järjestää myös yhteisiä koulutuksia, jotta esitutkinta-lain sekä muiden asiaan vaikuttavien toimivaltasäännösten soveltaminen tapahtuu yhteneväisesti. Lisäksi poliisille, syyttäjille, tuomareille sekä asianosaisten avustajille tulisi järjestää yhteisiä koulutustapahtumia syyteneuvottelun käyttöalan laajentamiseen.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen onnistuessaan helpottaa kaikkia rikosprosessin osallisia sekä täytöntöönpanoa. Asiasta olisi hyvä tiedottaa/viestiä avoimesti kertoen, mitä asialla tavoitellaan. Uudistus aiheuttanee joka tapauksessa yhteiskunnallista keskustelua.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan asialla saattaa olla vaikutusta mm. vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Onnistunut syyteneuvottelu saattaa edesauttaa joidenkin epäiltyjen osalta rikollisesta elämäntavasta irrottautumista. Toisaalta on pystyttävä ennakoimaan mahdolliset yritykset käyttää uudistusta väärin.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5) ja erillisessä muistiossa esitettyjä ratkaisuvaihtoehtoja? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan mietinnössä esitetyille vaihtoehtoisille toteuttamistavoille ei ole tarvetta.

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan syyteneuvottelun käyttöalaa laajentaminen olisi tarkoituksenmukaista tehdä rikoslajineutraalisti.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Poliisiammattikorkeakoululla ei ole kommentoitavaa asiaan.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

.

Poliisiammattikorkeakoululla ei ole kommentoitavaa asiaan.

Ames Suvi-Tuuli
Poliisiammattikorkeakoulu